

VROEGTIJDIGE INTERVENTIE (ECI) BELEIDSAANBEVELINGEN

Inleiding

Het doel van dit document is het bieden van een overzicht van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen die de analyse, die het European Agency for Development in Special Needs Education (het Agency) uitvoerde over het thema 'vroegtijdige interventie', heeft opgeleverd. Daarnaast bevat het ook een samenvatting van de vooruitgang en de belangrijkste ontwikkelingen op niveau van beleid en praktijk die sinds 2005 op dit gebied in de deelnemende landen van het Agency hebben plaatsgevonden.

Op internationaal en Europees niveau wordt erkend dat er een duidelijk verband bestaat tussen sociaaleconomische achterstandssituaties en lage onderwijsprestaties. Gezinnen met een dergelijke achtergrond blijken het meeste profijt te hebben van de toegang tot opvang en onderwijs voor jonge kinderen. De Europese Raad had zich voor 2010 tot doel gesteld dat kinderopvang beschikbaar moest zijn voor minstens 90% van de kinderen tussen 3 jaar en de leerplichtleeftijd en voor minstens 33% van de kinderen jonger dan 3 jaar (Europees Parlement, 2011).

Vroegtijdige interventie – trends op Europees en internationaal niveau

De analyse van het Agency houdt rekening met de meest recente ontwikkelingen op het gebied van vroegtijdige interventie op Europees en internationaal niveau (Europese Commissie, 2010 en 2011; Europees Parlement, 2011; Verenigde Naties, 2006; WHO, 2011). In verschillende belangrijke beleidsdocumenten werd ook aandacht besteed aan de analyse van het Agency (bijvoorbeeld Europees Parlement, 2011; Europese Commissie, 2011).

De huidige trends op het gebied van vroegtijdige interventie onderstrepen een aantal belangrijke aandachtspunten. Opvang en onderwijs van hoge kwaliteit voor jonge kinderen maakt het mogelijk dat zij zich optimaal kunnen ontplooiën en draagt daardoor in sterke mate bij aan de realisatie van twee doelstellingen van de 'EU-2020'-strategie: het verminderen van het aantal vroegtijdige schoolverlaters naar minder dan 10% en ten minste 20 miljoen minder mensen die slachtoffer zijn van armoede en sociale uitsluiting. De 'EU-2020'-strategie kan alleen gehaald worden als alle kinderen een goede start krijgen in het leven.

De belangrijkste prioriteiten en sleutelementen van het beleid en de praktijk op het gebied van vroegtijdige interventie richten zich op:

Toegang tot universele en inclusieve voorzieningen voor opvang en onderwijs aan jonge kinderen: toegang tot universeel beschikbare en inclusieve voorzieningen van goede kwaliteit komt iedereen ten goede. Het kan leiden tot een betere inclusie van kinderen met specifieke noden, wat de latere inclusie op reguliere scholen vergemakkelijkt (Europese Commissie, 2011).

'Governance' van opvang en onderwijs aan jonge kinderen: een structurele aanpak van voorzieningen voor opvang en onderwijs aan jonge kinderen betekent dat nauw moet worden samengewerkt tussen de verschillende beleidssectoren, zoals onderwijs, werkgelegenheid, gezondheid en sociaal beleid. Hiervoor is een samenhangende visie nodig die door alle belanghebbenden, waaronder de ouders, wordt gedeeld. Daarnaast is een gemeenschappelijk beleidskader vereist met consistente doelen voor het gehele systeem en helder gedefinieerde rollen en verantwoordelijkheden op centraal en lokaal niveau. (Europese Commissie, 2011).

Kwaliteit van opvang en onderwijs aan jonge kinderen: voorzieningen voor opvang en onderwijs aan jonge kinderen moeten zo ontworpen en aangeboden worden dat zij aan de cognitieve, emotionele, sociale en fysieke behoeften van alle kinderen tegemoetkomen. Het verwerven van niet-cognitieve vaardigheden (zoals doorzettingsvermogen, motivatie en sociale vaardigheden) op jonge leeftijd is essentieel voor het verdere leren en een succesvolle maatschappelijke betrokkenheid. Voorzieningen voor opvang en onderwijs aan jonge kinderen van hoge kwaliteit zijn complementair aan en geen vervanging van een sterk welvaartssysteem (Europese Commissie, 2011).

Kindgerichte benadering: de vroege kinderjaren zijn cruciaal voor de cognitieve, zintuiglijke en motorische ontwikkeling, voor de affectieve en persoonlijke ontwikkeling en voor de taalverwerving. Het legt de basis voor levenslang leren (Europees Parlement, 2011).

Betrokkenheid van ouders: ouders, zowel moeders als vaders, zijn gelijkwaardige partners binnen opvang en onderwijs aan jonge kinderen. Voorzieningen voor opvang en onderwijs aan jonge kinderen moeten gericht zijn op volledige betrokkenheid en participatie van het personeel, ouders en, waar mogelijk, de kinderen zelf (Europees Parlement, 2011).

Personeel: de competenties van het personeel zijn essentieel voor de opvang en het onderwijs aan jonge kinderen van hoge kwaliteit. De verschillende problemen waarmee het personeel in deze voorzieningen te maken krijgt en de diversiteit onder de kinderen die ze onder hun hoede hebben, vereist continue reflectie over de pedagogische praktijk en over een systematische aanpak van de professionalisering van het betrokken personeel (European Commission, 2011).

Het 'Early Childhood Intervention' (ECI) project van het Agency¹

Bij het ECI-project van 2010 waren 35 experts uit 26 landen betrokken², zowel beleidsmakers die verantwoordelijk zijn voor vroegtijdige interventie als professionals uit het praktijkveld.

Het doel van de projectanalyse was voort te bouwen op de belangrijkste uitkomsten van de eerste analyse van het Agency (2003–2004) en een overzicht te bieden van de vooruitgang en ontwikkelingen op Europees niveau op het gebied van vroegtijdige interventie sinds 2005.

De eerste analyse van het Agency benadrukte het belang van vroegtijdige interventie op zowel professioneel als beleidsniveau en kwam tot een model voor vroegtijdige interventie waarbij de gezondheids-, onderwijs- en sociale sector direct betrokken zijn. Dit model voor vroegtijdige interventie richt zich op de ontwikkeling van het kind en de impact van sociale interactie op de ontwikkeling van de mens in het algemeen en op kinderen in het bijzonder. Het houdt ook een verschuiving in van een traditionele vorm van interventie die vooral kindgericht is naar een uitgebreidere aanpak waarbij het kind, zijn familie en de omgeving betrokken worden. Deze verschuiving sluit aan bij de veranderende opvattingen in het denken over mensen met een beperking, namelijk een verschuiving van een medisch naar een sociaal model.

In lijn met die verschuiving werd de volgende operationele definitie van vroegtijdige interventie voorgesteld en overeengekomen door de groep experts die zowel hebben meegewerkt aan de eerste analyse als aan de update van het project:

Vroegtijdige interventie is het geheel van diensten/aanbod voor zeer jonge kinderen en hun familie, die op hun verzoek verstrekt worden op een zeker moment in het leven van het kind, en die elke actie omvat die ondernomen wordt als het kind ondersteuning nodig heeft bij:

- Het zorg dragen voor en verbeteren van zijn/haar persoonlijke ontwikkeling;
- Het versterken van de competenties van het gezin, en
- Het bevorderen van de sociale inclusie van het gezin en het kind.

De vijf elementen die in de analyse naar voren kwamen als belangrijk voor dit model en die effectief moeten worden toegepast, hangen met elkaar samen en kunnen niet onafhankelijk van elkaar worden bekeken:

Beschikbaarheid: een gemeenschappelijke doelstelling van vroegtijdige interventie, die in alle landen prioritair is, is het zo vroeg mogelijk bereiken van alle kinderen en gezinnen die behoefte hebben aan ondersteuning.

Nabijheid: ondersteunende diensten moeten alle leden van de doelgroep bereiken en beschikbaar zijn in de omgeving van de gezinnen, zowel op lokaal als buurtniveau.

Betaalbaarheid: diensten moeten gratis of tegen geringe kosten ter beschikking gesteld worden van gezinnen, gefinancierd vanuit de publieke middelen voor gezondheid, sociale zaken of onderwijs, of door ngo's waaronder non-profitorganisaties.

¹ Meer informatie is beschikbaar op: <http://www.european-agency.org/agency-projects/early-childhood-intervention>

² België (Franse gemeenschap), Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, Polen, Portugal, Slovenië, Spanje, Tsjechië, Verenigd Koninkrijk (Engeland en Noord-Ierland), Zweden en Zwitserland

Interdisciplinair werken: professionals die binnen de vroegtijdige interventie verantwoordelijk zijn voor de directe ondersteuning van jonge kinderen en hun familie, komen vanuit diverse disciplines en hebben bijgevolg een verschillende achtergrond gekoppeld aan de dienst waartoe ze behoren. Interdisciplinair werken vergemakkelijkt de uitwisseling van informatie tussen teamleden.

Diversiteit van voorzieningen: dit element is nauw verbonden met de diversiteit aan disciplines die bij vroegtijdige interventie betrokken zijn. De betrokkenheid van drie domeinen – gezondheid, sociale zaken en onderwijs – is een gemeenschappelijk kenmerk, maar vormt tegelijkertijd ook een van de belangrijkste verschillen tussen de landen.

De resultaten uit de eerste analyse van het Agency onderstreepten dat 'vroegtijdige interventie' verbonden is met het recht van elk jong kind en zijn familie om de ondersteuning te krijgen die ze nodig hebben. Vroegtijdige interventie heeft tot doel om het kind, het gezin en de dienstverlenende organisaties te ondersteunen en te versterken. Het draagt daarmee bij aan een inclusieve en solidaire samenleving die zich bewust is van de rechten van kinderen en hun familie.' (p. 3).

Resultaten van het project en aanbevelingen

De belangrijkste uitkomsten van de analyse van 2010 ondersteunen duidelijk de drie prioriteiten die uit vorig werk naar voren zijn gekomen:

De behoefte om iedereen die vroegtijdige interventie nodig heeft, te bereiken: deze prioriteit heeft betrekking op de gezamenlijke doelstelling en prioriteit die alle deelnemende landen aangeven om zo vroeg mogelijk alle kinderen en gezinnen te bereiken die behoefte hebben aan vroegtijdige interventie.

De noodzaak om uniforme kwaliteitsstandaarden voor het aanbod te waarborgen: deze prioriteit heeft betrekking op de behoefte om te beschikken over duidelijk gedefinieerde kwaliteitsstandaarden voor het aanbod van vroegtijdige interventie. Ook moeten mechanismen ontwikkeld worden die ervoor zorgen dat de kwaliteitsstandaarden gerespecteerd worden zodat de effectiviteit van vroegtijdige interventie kan verbeteren en gewaarborgd worden en dat de kwaliteit van de dienstverlening die landelijk wordt aangeboden gelijk is, ongeacht geografische verschillen.

De noodzaak om de rechten en behoeften van kinderen en hun familie te respecteren: deze prioriteit heeft betrekking op de behoefte om dienstverlening te creëren die gericht is op gezinnen, die effectief is voor kinderen en gezinnen en die ouders bij elke stap betrekken in de planning van vroegtijdige interventie voor hun kinderen.

Het ECI-project heeft geleid tot vier concrete aanbevelingen. Deze hebben betrekking op:

1. Wetgeving en beleidsmaatregelen: sinds 2004-2005 zijn er een behoorlijk aantal wetten, regelingen, verordeningen en soortgelijke beleidsmaatregelen aangenomen. Dit illustreert de actieve betrokkenheid en inzet van beleidsmakers op het gebied van vroegtijdige interventie. Wetgeving en beleid zijn de eerste stappen in het proces maar de effectieve implementatie en monitoring van beleidsmaatregelen zijn net zo belangrijk als de maatregelen zelf.

2. Rol van de professionals: de sleutelrol die professionals moeten spelen die op verschillende niveaus bij vroegtijdige interventie betrokken zijn, is duidelijk. Deze rol heeft betrekking op:

- De manier waarop informatie wordt verstrekt aan gezinnen;
- De opleiding die gevolgd moet worden om in een multidisciplinair team te kunnen werken, het delen van gemeenschappelijke criteria en doelen en het op een effectieve manier werken met gezinnen.

3. De behoefte aan een vroegtijdige interventiecoördinator of sleutelpersoon tussen verschillende voorzieningen: Dit moet de coördinatie tussen diensten, professionals en de gezinnen garanderen.

4. Het verbeteren van coördinatie tussen en binnen sectoren: Er zijn een aantal mogelijke redenen voor het gebrek aan coördinatie van het aanbod aan vroegtijdige interventie. Er zijn verschillende sectoren betrokken (gezondheid, onderwijs, sociale zaken) met elk hun eigen werkcultuur, filosofische verschillen en financieringssystemen en professionals zijn afkomstig uit verschillende disciplines, met verschillende achtergronden. Het gezin moet centraal staan en de diensten moeten om hen heen gecoördineerd worden.

Gebieden voor verdere beleidsontwikkeling

Ondanks de vooruitgang die de afgelopen jaren in Europa werd geboekt op het gebied van de implementatie van beleidsmaatregelen ten gunste van vroegtijdige interventie, de uitbouw van een kwaliteitsvol aanbod van voorzieningen voor opvang en onderwijs aan jonge kinderen en de verbeterde coördinatie van diensten, blijven er toch nog een aantal belangrijke beleidsaspecten die verder onderzocht moeten worden. Als gekeken wordt naar de beleidsprioriteiten op Europees niveau, in samenhang met de uitkomsten van het ECI-project, dan kunnen we stellen dat er meer gedaan moet worden om ervoor te zorgen dat vroegtijdige interventie geïmplementeerd wordt op een uniforme en efficiënte manier. De volgende aspecten vragen daarbij om bijzondere aandacht:

Alomvattende strategie: Vroegtijdige interventie, hoe goed ook, kan slechts gedeeltelijk compenseren voor gezinsarmoede en sociaaleconomische achterstand. Om de voordelen van vroegtijdige interventie van hoge kwaliteit voor kinderen uit een achterstandssituatie op lange termijn te laten toenemen, moet vroegtijdige interventie gekoppeld worden aan initiatieven uit andere beleidsdomeinen, als onderdeel van een alomvattende strategie (werkgelegenheid, huisvesting, gezondheid, enz.).

Kwaliteitsstandaarden: Er moeten duidelijk gedefinieerde kwaliteitsstandaarden opgesteld worden voor vroegtijdige interventie die de bestaande kwantitatieve doelen aanvullen waardoor vroegtijdige interventie binnen de EU verbeterd wordt. Mechanismen om vroegtijdige interventie te evalueren en om te waarborgen dat de kwaliteitsstandaarden gerespecteerd worden, zouden vroegtijdige interventie kunnen optimaliseren.

Publieke financiering en investering: In vergelijking met andere fasen in het onderwijs wordt aan vroegtijdige interventie minder aandacht besteed en wordt er minder in geïnvesteerd. Dit ondanks het feit dat er duidelijk evidentie is dat vroegtijdige interventie effectiever en kosten-efficiënter is dan interventie in een latere fase. Het is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat middelen op de meest efficiënte manier worden aangewend.

Gekwalificeerd personeel: Het aantrekken, opleiden en behouden van geschikt en goed opgeleid personeel is een grote uitdaging. Opvang en onderwijs worden steeds meer geïntegreerd en dit vereist een verdere professionalisering van het personeel. Een toename van het professionele niveau kan worden bereikt door erkende diploma's in te voeren voor personeel dat werkzaam is in vroegtijdige interventie. Ook moet men zich richten op de kwaliteit en aangepastheid van het curriculum en op werkwijzen om goede praktijkvoorbeelden te analyseren en ervan te leren.

Afsluitende opmerkingen

De belangrijkste boodschap van het ECI-project is dat ondanks al de inspanningen die geleverd worden door alle landen en de vooruitgang die op elk niveau geboekt is, er nog meer werk verricht moet worden om ervoor te zorgen dat het belangrijkste uitgangspunt bereikt wordt – het recht van ieder kind en zijn familie om de ondersteuning te ontvangen die ze nodig hebben. Toegang tot algemeen beschikbare, inclusieve voorzieningen van hoge kwaliteit voor opvang en onderwijs aan jonge kinderen vormt de eerste stap in een lange termijnproces naar inclusief onderwijs en gelijke kansen voor iedereen in een inclusieve samenleving.

Literatuur

Europese Commissie (2010) *Mededeling van de Commissie. Europa 2020 – Een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei*. COM(2010) 2020

Europese Commissie (2011) *Mededeling over opvang en onderwijs voor jonge kinderen* (februari 2011) COM(2011) 66

Europees Parlement (2011) *Resolutie van het Europees Parlement van 12 mei 2011 over voorschools leren in de Europese Unie* (I/2010/2159)

Verenigde Naties (2006) *Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap*, New York: Verenigde Naties. Elektronische bron online beschikbaar op: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>

Wereldgezondheidsorganisatie (2011) *World Report on Disability*. Geneve: Zwitserland WHO

© European Agency for Development in Special Needs Education 2011

De publicatie van dit document is mede mogelijk gemaakt door de DG Onderwijs en Cultuur van de Europese Commissie: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm